

Vážení literární přátelé,
zatímco minulé měsíce slibovaly, ze své příslovečné a ročnědobní podstaty pošmournou a nekomfortno, meteorologické statistiky v rozporu s tím plnily teplotní rekordy. Poklidný odpočinek nad knihou byl proto hojně obětován, mimo jiná lákadla také raným truhlíkům a záhonům. Nejedna výkaz spotřeby energie, doručený v tyto dny z teplárny, příjemně oblaží plátce záloh částkou směřující zpět na osobní účet. Ať stojí za proměnou klimatu smog nebo hlubinozemská perioda, to teplo tu zkrátka je. Ustupují alpské ledovce, Kilimandžáro odložilo sněhovou čepici a únor bílý už několik zim pole dvakrát nesílí. Dyje opět žízni a Rokytná, Jihlava i Svratka se ji už už chystají napodobit. Ledasco okolo nás taje, včetně včerejších světonázorů. Nezbývá, než zadělat těsto, uhníst je v díži, nechat kynout a posléze zkoušet péci nejen nové koláče, preclíky, buchty či knedlíky! Asi tak, jako se v měsících minulých snažili tvořit autoři příspěvků do literární soutěže Skrytá paměť Moravy. Jejich porotci již ochutnali čerstvé plody a pasou po nových tvůrcích. Téma „Století to letí“ vybízelo spíše k ohlížení, objevily se však i pokusy nahlédnout do budoucnosti. Talentů opět několik roste, k dozrání bude však třeba se ještě také důsledněji „popasovat“ s gramatikou. Jedinečné květnové prožitky věrným čtenářkám a čtenářům Literky za její autory přeje Libor Kalina

TETA BĚLA

Tamburíno noci, bij o naše čela!
(Přes čepicí mlýna skočí Měsíc salto...)
Na přejezdu noci stojí Teta Běla
S jejím tělem stmel mě, jemná, jemná
malto!

Nevíte to vy, Bůh to ale ví:
Krásná Teta Běla nocí jde mi vstříc
Do kopce valí kámen medový
Až se to provalí, křičte z plných plic.

Emanuel Ranný - Setkávání

Setkávání grafika a ilustrátora Emanuela Ranného mladšího (nar. 1943 v Brně) s poezií jsou četná a dlouhodobá. Technika suché jehly, kterou rád pracuje, dovoluje vytvářet pouze omezený počet tiskových kopií, a tak si vlastně sama říká o spojení s malonákladovými autorskými bibliofilii. Pro Ranného bylo v tomto ohledu doslova osudové setkání s poezií Jana Skácela, který se ve druhé polovině 80. let minulého století aktivně spolupodílel na vzniku bibliofilských tisků sbírek Krajina s kyvadly (1985), Kdo se vejde na housle (1986), Druhá tratidla (1987), Píseň o nejbližší vině (1988) a Poslední žízeň (1990). Skácelovy básně v nich provází na sto maloformátových Ranného ilustrací. Po básníkově smrti výtvarník připravil na jeho počest vzpomínkový soubor textů nazvaný „Bílá žízeň“ (1993), do kterého přispěli mimo jiné také básníci Petr Král, Pavel Šrut a Ivan Diviš. Navázaná spolupráce přerostla v přátelství, a tak se Ranného ilustrace objevily rovněž v Divišově sbírce „Verše starého muže“ (1998) a v obsáhlém výboru z jeho tvorby „Buď šťasten“ (1999). Také členství v brněnském sdružení Q vykrytalizovalo ve spolupráci s dalšími slovesnými tvůrci, zejména s Ludvíkem Kunderou. Podněty ke své volné tvorbě nachází Ranný ovšem i v klasické poezii, ať již se jednalo o Shakespearovy sonety v překladu jeho přítele Martina Hilského nebo o vznik triptychu velkoformátových grafik nazvaném „Havranní krajina podle Edgara Allana Poea“ (1999). „Ranného grafiky jsou utkané z dynamického šrafování, za kterým tušíme energický pohyb ruky, a tvoří je jasná struktura temných a světlých míst. Tyto jednoduché prvky ponechávají volný prostor pro evokaci mnohoznačných významů, kterými je poezie bohatá“. Tak charakterizuje umělcovu tvorbu kurátorka Hana Fadingerová, autorka výstavy Emanuel Ranný – Setkávání. Od 3. května do 2. září plní v Památníku písemnictví na Moravě prostory jižního křídla klášterní rajhradské kvadratury, vernisáž 10. května 2018 v 17.00 hodin. (k)

K osmičkovému výročí

Od anonymního dárce doputovala v minulých dnech poštou do Památníku tajemná obálka. Ukryvala staré fotografie rodiny Skácelů a dva válečné deníky Emila Skácela. Válečné osudy otce básníka Jana Skácela začínají svatbou, na kterou je pozván. V době atentátu na následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este bylo veškeré veselí úředně zrušeno, včetně hudby na svatbě. Záhy následovalo Emilovo rukování a hodnost kaprála, převelení do Haliče, kde bojoval proti Rusům. Těsně před zajetím byl raněn průstřelem ruky. Kulku mířící do srdce vychýlil mlynářský kalendář, ukrytý v kapse blůzy. Na frontě a v zajetí Skácela trápily dluhy, vši a rovněž bezvládní bezprostředně po bolševické revoluci. Je ovšem třeba uvést, že pozdě-

ji se Emil Skácel dostal do legií, které se spolu s Masarykem a dalšími politiky zasloužily o samostatnou republiku. Nelze zapomenout na stovky krajanů v rakousko-uherské armádě, kteří se ČSR nedočkali. Jejich pomníčky jsou téměř v každé vesnici. (Emil Skácel – sedící – je na svatební fotografii třetí zprava.) (jk)

Věčný komik Leo Slezak

Operní pěvec a filmový herec Leo Slezak (Šumperk 1873 - 1946, Rottach-Egern, Německo) patřil k hvězdám divadla i filmového plátna. Jako hrdinný tenor zahájil v Brně kariéru rolí Lohengrina (1896). Odešel do Královské dvorní opery v Berlíně, osud ho zavál i do Vratislavi a Londýna. V roce 1901 se stal stálým členem Vídeňské státní opery, působil tři roky v Metropolitní opeře v New Yorku. Proslavil se také jako zpěvák písní, dochovaly se v podobě gramofonových nahrávek. Po roce 1932 se angažoval ve filmu, odehrál mnoho komických rolí spojených se zpěvem (La Paloma, Gasparone). V roce 1960 byla po něm pojmenována ve Vídni ulice Leo-Slezak-Gasse a v roce 2003 v Mahenově divadle v Brně odhalena portrétní busta. Na výstavě Proudý. Literatura německého jazyka v Brně 1848-1945 nebude scházet divadelní život, Leo

Slezaka přiblíží společně s operní pěvkyní Marií Jeritzou (Marií Jedličkovou). Návštěvníci se mohou těšit na předměty Vlastivědného muzea v Šumperku z fondu Leo Slezak, konkrétně na signované portrétní fotografie, program vídeňské opery z roku 1928 k představení Othello, poštovní známku vydanou v Rakousku k 100. výročí hercova narození, dobové gramofonové desky či jeho knihu RückFall s umělcovými kariaturami. (mš)

„Nobelcenista“ byl v Brně

Nestává se věru často, aby si Brno vybral za cíl své návštěvy laureát Nobelovy ceny za literaturu. Jediná jeho letošní česká zastávka, přesněji řečeno koncert Boba Dylana v polovině dubna, měl svou textovou rovinu hojně překrytu složkou hudební. Aby posluchač na místě (sportovní hala Vodová) ocenil slovní kvality, musel by

výtečně ovládat umělcovu mateřštinu, sedět na násobně dražším místě (bylo-li vůbec takové s nezkresleným zpěvem), případně mít Dylana naposlouchaného tak, aby si sám mohl notovat spolu s mistrem a jeho úderným Bandem. Poté, co mnozí z nás marně čekali na byť jedinou písničku s kytarou a foukací harmonikou, jsme se utěšovali alespoň tím, že to bylo i tak jedinečné, a při umělcově sedmasedmdesátinách jistě poslední přímé setkání se zpívající legendou, která jen na chvíli odložila na scéně bílý kovbojský klobouk. Slyšené odezní, psané zůstává. Tu a tam se pak také vrací minulý čas...

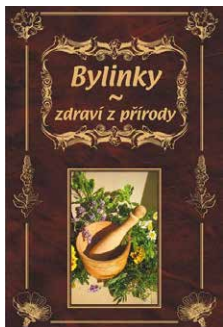
**Stůj, milá, stůj,
stůj při svém muži aspoň den.
Říkej: „Jsi můj,“
dopřej mu ten krásný sen.**

**Chtěl bych tě vidět, až nás vzbudí
ranní svit,
v noci chtěl bych tě ve svých
pažích skrýt.
Stůj, milá, stůj,
stůj při svém muži aspoň den.**

(Úryvek ze skladby Lay, Lady, Lay z alba Nashville Skyline 1969 a Hard Rain 1976, Supraphon 1977, překlad Michael Žantovský.) (lik)

Mé oblíbené Bylinky – zdraví z přírody

Vedle kvetoucích cibulovin a konikleců se ze země tlačí a obrůstají první byliny. Například kopřiva dvoudomá (*Urtica dioica*) s protizánětlivými účinky, rozpouští močové a ledvinové kamínky. Kopr vonný (*Anethum graveolens*) má zase antibakteriální účinky, tiší kašel a podporuje vylučování žludečních šťáv. Krásně vonící rozmarýn lékařský (*Rosmarinus officinalis*) nabízí dezinfekční účinky, pomáhá krevnímu oběhu a prokrvení končetin. Podobné zázraky „umí“ velké množství dalších bylinek a rostlinek. Jejich kouzlo člověk objevil záhy. Bez písma a tisku se toto umění dědilo z generace na generaci. O každé bylině se také ledasco tradovalo. Věděli jste, že lístky kopřiv v kapse ochrání před bleskem a kopřivy v botách zase ode-

ženou ďábla? Nebo že koupání v pupalkovém čaji podpoří krásu a smyslnost? Dnes používáme bylinky hlavně v kuchyni pro jejich nezaměnitelnou chuť. Kdo chce nakouknout do tajů tohoto světa, může se začíst do hojné literatury. Mezi mé oblíbené knížky patří *Bylinky – zdraví z přírody*. Bohatě ilustrovaná publikace nabízí mnoho cenných rad ke sběru, konzumaci i k léčení. Snad každý má jednu z bylinek za nejoblíbenější. Většina je sice zdraví prospěšná, ale u některých musíme být na pozoru. Jak se říká, milí čtenáři, všeho s mírou! (ap)

Nebojte se staroslověnštiny!

Před založením benediktinského kláštera stávalo v jeho místech na dávném soutoku Svitavy a Svatky slovanské hradiště. Archeologické nálezy v okolí nepřímo podporují legendu o zdejším pobytu věrozvěsta Metoděje v roce 883. První hmotnou staroslověnskou topou, přítomnou v Rajhradě dodnes, jsou církevněslovanské vpisky v latinském rukopisu *Martyrologium Adonis* (životy mučedníků). Vpisky jsou mladšího data než rukopis knihy z první poloviny 10. století. Je proto logické, že se s cyrilicí (abecedou odvozenou od řecké, předchůdkyní

současné azbuky) návštěvníci Památníku písemnictví na Moravě setkávají. Nejen se samotnými písmenky, ale rovněž s živou řečí našich dávných předků. Mohou se zaposlouchat do přednesu nejstarších dochovaných moravských textů, například do veršovaného úvodu Proglas ke staroslověnskému překladu bible. Příležitost vrátit se do období Velké Moravy, nahlédnout do života obyvatel mikulčického či rajhradského hradiště, zkusit porozumět jejich řeči nebo napsat své jméno cyrilicí a mnoho dalšího aktuálně nabízí interaktivní muzejně edukační program pro žáky 2. stupně ZŠ a středoškoláky s názvem uvedeným v titulku. Začít se staroslověnštinou lze i modlitbou Otčenáš: **ОТЬЧЕ НАШЪ, НИЖЕ ІЕСИ НА НЕБСХЪ, ДА СВАТИТЬ СЯ ИМА ТВОЕ...** (il)

Tři otázky pro Zdeňka Marečka

Co se vám vybaví, když se řekne „německé Brno“?

Soupeření až nevráživost obou kultur. Například ve vnitřním městě, vymezeném Okružní třídou, nebývala před rokem 1918 jediná česká škola, ačkoli češtinu jako „obcovací řeč“ při sčítání lidu roku 1910 uvedla třetina obyvatel. Osa německé arogance vedla před rokem 1918 od Německého domu k Rohrerově tiskárně, velkou část Okružní třídy reprezentovaly instituce německé. Besední dům se tam dostal skoro zázrakem. Janáčka objevil světu pražský spisovatel Max Brod, žádný německý Brňan. Podobně extrémně nacionálně přezírává byla také česká snaha o „odrakouštění“ Brna po převratu. Po sto letech, bychom se už konečně měli začít cítit doma v částech města, které neměly české stavebníky. A měli bychom být hrdí i na naše německé krajany spisovatele Philippa Langmann, Eugena Schicka, Roberta Musila, Ernsta Weisse, Guido Glücka, kterému byla v říjnu 2017 odhalena pamětní deska, nebo Karla Wilhelma Fritsche, který by si ji rovněž zasloužil.

Věnujete se několik desetiletí dějinám brněnské německé literatury. Dokáže vás ještě překvapovat?

Člověk jako jedinec stále objevuje, co všechno neví. Neustále žasnu, o jakých autorech jsem ještě nikdy neslyšel nebo jejichž knihu jsem dosud neotevřel. Sám voják v poli nedokáže v mapování tak širokého pole nic. V osmdesátých letech jsem získával první tipy, co číst, od Jitky Sedlářové a Ludvíka Václavka, v devadesátých letech i od Vojena Drlíka. Byl jsem nadšen, když Jan Budňák zpracoval slovníkové heslo o Fritschovi a navázal na to, co jsem kdysi napsal, ale dál nerozvíjel.

Odkrývání německé identity Brna je nyní téměř módní záležitostí. Myslíte, že se na to jde správně?

Myslím, že existuje určitý badatelský dluh i potřeba formulovat novou identitu Brna. Byla by potřeba užší spolupráce vědeckých institucí jako Moravský zemský archiv, Akademie věd, Masarykova univerzita. Potřebujeme pomoc příbuzných oborů, abychom naše dílčí poznatky nepřeceňovali. Klíčová je mezioborová komunikace o tématu a zadávání diplomových a doktorských prací, které pomohou zmapovat dosud opomíjená periodika. Vážím si toho, že instituce jako Památník písemnictví na Moravě, Moravská zemská knihovna nebo Moravské zemské muzeum, ale i festival Meeting Brno příležitosti pro mezioborové diskuse vytvářejí a vedle brněnského rozhlasového studia mají velké zásluhy o obnovování povědomí o koexistenci české, německé a židovské kultury. Vítám, že v Židovském muzeu na třídě Kpt. Jaroše, pravidelně vystupuje Inge Fialová Fürstová, Ines Koeltzsch nebo Kateřina Čapková, že je v Brně aktivní Společnost pro dějiny židů v Čechách. Jen mám někdy dojem, že nejsme schopni činnost dostatečně koordinovat a aktivněji oslovit studenty jako publikum. Je skvělé, že vznikl mnohamilionový projekt Velké dějiny města Brna. Ale měly by na něj navázat menší projekty kulturních dějin, kde by kapitoly o německé literatuře nebyly jen přívažkem. Jsem si na druhé straně vědom toho, že koordinace může být i nevděčným úkolem, protože mnozí z nás pracují na úkolech, které nás sice živí, ale s bádáním o historické paměti Moravy souvisí jen okrajově.

Brněnská muzejní noc 2018

Také letos připravilo Muzeum Brněnska bohatý program pro Brněnskou muzejní noc 19. května. V Podhoráckém muzeu v Předklášteří budou mít návštěvníci možnost spatřit vedle stálých expozic výstavy Šelmy České republiky a Nositelé tradic – mistři tradiční rukodělné výroby. Spolu s cimbálovou muzikou Kyničan a tanečním vystoupením souboru KVJ Tišnov představí své řemeslo kovář, přadlena a košíkář. Nebude chybět ochutnávka ze znovuobnoveného klášterního pivovaru, košť vína a moštů. Atmosféru podtrhnou noční prohlídky baziliky Nanebevzetí Panny Marie. Památník Mohyla Míru otevře pro zvidavé vybrané části expozic společně s memoriální kaplí. Nasvícený Památník se vrátí do období konce 2. světové války, opět se proti sobě postaví vojska nacistického Německa a Rudá armáda. Vojenská ležení německých, sovětských, rumunských a čs. sborů doplní komentované ukázky výcviku a vybavení armád (polní kuchyně, sovětská polní pošta, dobové automobily, kozáci na koních). Ponočujícím bude k dispozici stylová kavárna a vystoupení dam v dobových kostýmech 30. a 40. let. Muzeum ve Šlapanicích se zaměří více na dětské obecenstvo prostřednictvím workshopů a dílniček, které se budou vztahovat k výstavě Papírová hračka. Aktivní hry či žonglování zakončí po setmění ohňová show. Památník písemnictví na Moravě v Rajhradě zpřístupní stálé expozice a výstavy – Baví nás časopisy pro děti, Emanuel Ranný – Setkávání a Proudý. Literatura německého jazyka v Brně 1848-1945. V průběhu večera hosty osloví literárně hudební pásmo Doteky (varhany Adam David, recitace vlastních veršů Soňa Lanková), uskuteční se také komentované prohlídky historické knihovny. (mš)

Hledáme

Pro sbírku Památníku písemnictví na Moravě pátráme po měsíčníku Červený květ, který vycházel v Ostravě, jde nám o ročníky 1956 a 1963–1969.

List pro literární politiku Index, (1929 – 1939 a 1968–1969), hledáme ročník – čísla: 1933–9,10; 1934–12; 1935–1939 – všechna; 1968–7; 1969–7,10.

Měsíčník Salon vycházel v letech 1922–43, hledáme ročníky 1–5; r. 7 – č. 1, 2, 4–10; r. 8 – č. 5, 6 a 11; r. 9 – č. 5, 6, 10–12; r. 10 – č. 2, 3, 7, 11, 12; ročníky 11–22.

Knihovnu Muzea Brněnska a sbírku Památníku písemnictví na Moravě rádi obohatíme o raritní a autory signované tisky, literární dokumenty, fotografie, ex-libris, knižní ilustrace, rukopisy a korespondenci autorů spjatých s Moravou.

Literka,

Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě
Klášteř 1, 664 61 Rajhrad, tel.: 547 229 136

Odpovědný redaktor: Libor Kalina

Vychází jedenáctkrát ročně, č. 5, ročník 13, 11. 5. 2018

MK ČR E 21218

Muzeum Brněnska, příspěvková organizace, IČ: 00089257

PAMÁTNÍK
PÍSEMNICTVÍ
NA MORAVĚ